

MAASOTAKOULUN JOHTAJAN LUKULISTA – ELOKUU 2024

VENÄJÄ

1. Liuhto, Kari: [Venäjän vaihtoehtoisia tulevaisuuksia – Mihin Suomen tulisi varautua ja miten?](#)
Palokangas, Marko (toim.): [Sodan usvaa III. Varautuminen, valmius ja nykyaikainen sodankäynti.](#)
Julkaisusarja 2: Tutkimuslustoista nro 32. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, Joensuu 2024.
2. Giles, Keir: [Venäjän sota jokaista vastaan ja mitä se sinulle merkitsee.](#) Docendo, Liettua 2022.
3. Panschin, Vladimir: [Venäjän sotilaallinen voima Suomen lähialueella. Pohjoisen operatiivisstrategisen johtoportaan ja läntisen sotilaspiirin joukot sekä niiden taistelun kuva.](#)
Julkaisusarja 2: Tutkimuslustoista nro 24. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, Joensuu 2023.
4. Garner, Ian: [Z-sukupolvi. Venäjän fasistiset nuoriso- ja lapsisotilaat.](#) Docendo, EU 2023.
5. Belton, Catherine: [Putinin sisäpiirissä. Kuinka KGB valtasi Venäjän ja kääntyi länttä vastaan.](#)
Docendo, Liettua 2022.
6. Galeotti, Mark: [Putinin sodat Tšetšeniasta Ukrainaan.](#) Minerva Kustannus, EU 2023.
7. Malin, Tuula: [Putinin pihapiirissä. Venäjän suurvaltaoperaatiot Suomessa.](#) Docendo Oy, EU 2020.
8. Jantunen, Saara: [Infosota.](#) Kustannusosakeyhtiö Otava, Keuruu 2016.
9. Aro, Jessikka: [Putinin trollit. Tositarinoita Venäjän infosodan rintamilta.](#) Johnny Kniga Kustannus, EU 2019.
10. Kukkola, Juha: [Oveluuden lupaus. Asymmetria, epäsuoruus ja ei-sotilaalliset toimenpiteet uuden venäläisen sotataidon kiintopisteenä.](#) Julkaisusarja 2: Tutkimuslustoista nro 22. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, Joensuu 2022.
11. Vasara, Antti: [Theory of Reflexive Control. Origins, Evolution and Application in the Framework of Contemporary Russian Military Strategy.](#) Finnish Defence Studies 22. National Defence University, Tampere 2020.

Liuhto, Kari: Venäjän vaihtoehtoisia tulevaisuuksia – Mihin Suomen tulisi varautua ja miten? Palokangas, Marko (toim.): Sodan usvaa III. Varautuminen, valmius ja nykyaikainen sodankäynti. Julkaisusarja 2: Tutkimuselosteita nro 32. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, Joensuu 2024.

Artikkeli ja koko teos on ladattavissa osoitteesta:

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3451-7>

Lukulista aloitetaan hieman erikoisesti artikkelisuosituksella ja -esittelyllä. Lukulistathan sisältävät tavallisesti teoksia, mutta tällä kertaa käsillä on uunituoreen artikkelijulkaisun artikkeli, joka voi houkuttaa lukijansa kokonaisen kirjapinon ääreen, puhumattakaan teoksesta, johon se sisältyy.

Turun yliopiston professori, arvostettu Venäjä-asiantuntija Kari Liuhto on kirjoittanut 15-sivuisen artikkelin, joka luo ensin kirjallisuuskatsauksen kautta kokonaiskuvan Venäjästä laadittuihin tulevaisuudenskenaarioihin. Niiden perusteella kirjoittaja on rakentanut nyky-Venäjälle neljä vaihtoehtoista tulevaisuutta, Putinismin jatkumisen, Stalinismin paluun, Länsimielisten vallankaappauksen ja Sekasorron ajan.

Muutoin erittäin ansiokkaassa kirjallisuuskatsauksessa Liuhto jättää mainitsematta tutkimusraportin Voiman Venäjä, joka on viimeinen osa Puolustusministeriön kustantamasta trilogiasta, jonka edelliset osat ovat Haasteiden Venäjä (2008) ja Muutosten Venäjä (2012). Nämä kaksi Liuhto oli katsaukseensa sisällyttänyt. Ulko-, sisä- ja puolustusministeriön yhteinen tutkimusprojekti kokosi 40 suomalaista russologia ja asiantuntijaa yliopistoista, tutkimuslaitoksista ja viranomistahoista tutkimushankkeeseen, joka työpajoissaan ja raporteissaan joutui kirjoitustyönsä lomassa ”elämään” kansainvälisen tilanteen muutosta ja kiristymistä ja todistamaan Venäjän toiminnan muutosta ja toiminnan seurauksia aina kolmannen raportin julkaisuajankohtaan 2019 saakka.

Vaikka Ukrainassa 24.2.2022 laajentunut Venäjän sota laajoin seurauksineen ja Suomen NATO-jäsenyys ovat ajan hampaina nakertaneet säröjä skenaarioihin ja johtopäätöksiin, on mainittu kolmas raportti tutustumisen arvoinen jo senkin vuoksi, että sen laatimiseen ja kommentointiin ovat osallistuneet lukuisat Ukrainan sodan aikana mediassa esillä olleet Venäjän ja laaja-alaisen vaikuttamisen asiantuntijat, kuten Jyri Lavikainen, Katri Pynnöniemi, Sinikukka Saari, Matti Pesu, Mika Aaltola, Tuomas Forsberg, Petteri Lalu ja Simo Pesu. Todellisten asiantuntijoiden mediassa esittämät analyysit ovat tulosta vuosien tai jopa vuosikymmenten tutkimuksesta.

Mutta takaisin Liuhton artikkeliin. Edellä mainittua pientä yksittäistä puutetta ei ole nostettu kritiikkinä artikkeliä kohtaan, koska sen sisältämä katsaus tarjoaa lukijalle eväät perehtyä erittäin laajaan tutkimuskirjallisuuteen, jota ainakaan itse en olisi muutoin osannut etsiä. Liuhton artikkelin suolana on, että laaja-alainen asiantuntija on jo analysoinut Ukrainan sodan vaikutuksia ja huomionnut niitä skenaarioissa. Putinismi voi jatkua vielä Putinin kuoleman jälkeen. Erityisesti sodan myötä säädettyjen uusien lakien, sotatalouteen siirtymisen ja kansalaisten perusoikeuksien rajoittamisen myötä sekä etenkin Venäjän lännestä eristäytymisen johdosta Stalinismin paluu alkaa tuntua todellakin mahdolliselta.

Vaikka länsimielisten vallankaappaus ei turvallisuusorganisaatioiden rautaisessa otteessa olevalla Venäjällä tunnu mahdolliselta, ei tätäkään vaihtoehtoa tule poissulkea. Tällä lukulistalla toisaalla suositelluissa teoksissa kuvataan niitä taustavoimia, jotka Putinin valtaannousuun aikanaan vaikuttivat. Monien tärkeiden nykyisten tukijoiden valtavan omaisuuden arvo on sulanut Putinin aloittaman sodan johdosta. Paluun normaaliin bisnekseen mahdollistavat yllätykset ovat aina mahdollisia.

Monien mielestä pahin tulevaisuus olisi sekasorron aika Venäjällä. Tähän skenaarioon on Suomessa varauduttu jo aiemminkin, kun itse Kadettikoulusta vuonna 1991 valmistuin. Venäjän odotettiin luhistuvan ja anarkian alkavan. Rajaveljet ja siviiliviranomaiset valmistautuivat hallitsemattomaan maahantuloon, eikä Puolustusvoimatkaan olisi jäänyt toimeettomiksi. Jo tuolloin nälkää, kylmää ja väkivaltaa pakoon pyrkivien määrä arvioitiin niin suureksi ja taloudellinen vaikutus niin dramaattiseksi, että taantumaa ajautumassa olevan Suomen kantokyky ei olisi riittänyt. Silloinen huoli ydinaseiden joutumisesta rikollisjärjestöjen tai terroristien käsiin näyttäytyy myös Liuhton kuvaamassa skenaariossa. Lista ei pääty tähän, kannattaa lukea artikkeli.

Liuhto tekee lopuksi varsin perustellun esityksen koota Suomen johtavat tulevaisuudentutkijat yhteen, käyttämään tulevaisuudentutkimuksen edistyneimpiä menetelmiä ja tuottamaan uutta tietoa Suomen varautumistoimenpiteiden suunnittelemiseksi Venäjän tulevaan kehitykseen valmistautumiseksi. Puolustusvoimat toki tekee itsekkin strategista ennakointia ja tulevaisuudentutkimusta, mutta uudet raikkaat ajatukset ovat aina tarpeen. Vaikka Yhdysvaltojen asevoimat on jo pitkään tehnyt muun muassa RAND Corporationissa vastaavaa tutkimusta, ei yhtä skenaariota kyetty ennakoimaan. Yhdysvalloissa tapahtuneiden 9/11 terrori-iskujen jälkeen lokakuussa 2001 Pentagon kutsui yli 20 Hollywoodin käsikirjoittajaa ja ohjaajaa brainstorming-työpajaan. Kolmepäiväisessä tapaamisessa keskusteltiin yhdessä Pentagonin viranomaisten kanssa siitä, mitä voisi tapahtua seuraavaksi. Työpajan järjesti Yhdysvaltojen asevoimien rahoittaman *Institute for Creative Technologies* -yksikkö. Työpajan tavoitteena oli luoda tulevaisuuden mahdollisia uhkia ja hyökkäysskenaarioita. Jotain tällaista voisi ehkä Suomessakin harkita.

Giles, Keir: Venäjän sota jokaista vastaan ja mitä se sinulle merkitsee. Docendo, Liettua 2022. 414 sivua ml. lähdeviitteet.

Brittiläinen tutkija Keir Giles (s. 1968) aloitti työuransa hieman poikkeuksellisesti osallistuen Royal Air Forcen pilottikoulutukseen, näytellen neuvostoliittolais-amerikkalaisena yhteisproduktiona tuotetussa ilmailuaiheisessa jännityselokuvassa ja toimien vuodesta 1991 alkaen viiden vuoden ajan liikemiehenä Venäjällä kahdessa ilmailualalla toimineessa pienyrityksessä. Samaan aikaan hän toimi eräiden brittiläisten ilmailulehtien kirjeenvaihtajana Venäjällä kirjoittaen lukuisia artikkeleita. Kaikki tämä siis vain hieman yli 20-vuotiaana!

Siirryttyään konsulttiyhtiö Ernst & Youngin palvelukseen Giles erikoistui Venäjän lainsäädäntöön ja yhteiskunnan rakenteisiin. Hän työskenteli samanaikaisesti edellisten tehtävien kanssa myös *BBC Monitoring Servicessä* aina vuoteen 2006 saakka. Kyseessä on ympäri maailmaa toimivien tiedotusvälineiden seurantaan ja muiden OSINT-lähteiden analysointiin erikoistunut yli 400 työntekijän yksikkö, joka analysoi ja kääntää aineistoa 150 maassa 100 kielestä. Joku voisi puhua tiedustelukeskuksesta, mutta eihän sellaista voi valtiollisessa yleisradioyhtiössä olla...

Giles siirtyi vuonna 2005 *UK Defence Academyn Conflict Studies Research Centren* tutkijaksi. Hänet nimitettiin vuonna 2010 keskuksen johtajaksi. Nykyisin Giles toimii vanhempana tutkijana *Chatham House* -instituutissa. Hänen erikoisalanaan ovat Venäjän sotilas-, puolustus- ja turvallisuusasiat, Venäjän turvallisuuspolitiikkaan vaikuttavat inhimilliset tekijät, Venäjän strategia ja doktriini, Venäjän kyber- ja informaatioturvallisuus ja Venäjän suhteet naapurimaihinsa Pohjois-Euroopassa.

Kirja alkaa ironisilla, mutta niin oikeaan osuvilla kiitoksilla: ”Tämä kirja on omistettu Vladimir Vladimirovitš Putinille kiitokseksi siitä, että hän on viimeinkin vakuuttanut maailman siitä pahasta, jota hänen maansa haluaa yhä tehdä – ja tarpeesta puolustautua sitä vastaan.” Siteeraus pätee myös Suomen NATO-jäsenyyteen.

Venäjän sota jokaista vastaan on laaja-alainen analyysi Venäjän toiminnasta, tavoitteista ja menetelmistä ympäri maailmaa. Giles pyrki selittämään lukijoille erityisesti niitä syitä, minkä vuoksi Venäjä toimii niin kuin toimii. Erityisesti kirjan englanninkielinen versio oli pääosin kirjoitettu ennen nykyisen Ukrainan sodan alkamista, mutta se ei tee teoksen analyysiä yhtään vanhentuneeksi. Kirjassa on yksinomaan suomalaiseseen laitokseen kirjoitettu oma esipuheensa, jossa Giles osoittaa tuntevansa hyvin myös Suomen erityispiirteet suhteessa Venäjään sekä liittoutumisprosessin. Giles on teoksen suomennokseen tehnyt jonkun verran Suomea koskevia lisäyksiä sekä Ukrainan sotaan liittyviä mainintoja. Voimakkaimmin muutokset ovat kohdistuneet viimeiseen päälukuun *Mitä tulee seuraavaksi*.

Vaikka kirjaa ei voi pitää tieteellisenä tutkimuksena, se on varustettu runsain lähdeviittein, joiden avulla lukija pääsee Gilesin tekemien arvioiden taustoihin kiinni. Kirjoittaja on tehnyt kymmeniä haastatteluja teosta varten, joukossa kolme suomalaista henkilöä.

Teoksen kerronta on elävää, monipuolista ja hyvin rytmitettyä. Lukija ei todellakaan puudu, koska tekstin tyyli sisältävät poliittista analyysiä ja jännityskertomusta ja kaikkea niiden väliltä. Kirjan luettuaan lukijan ymmärrys Venäjän toiminnan loogisuudesta sen omasta näkökulmasta on varmuudella lisääntynyt. Tietoisuus Venäjän federaation presidenttiä ja presidentinhallintoa palvelevien diplomaattisten elimien, poliittisen järjestelmän, turvallisuusviranomaisten, asevoimien,

tiedustelupalvelujen, oikeuslaitoksen, järjestäytyneen rikollisuuden, liikeyritysten ja liikemiesten muodostamasta rintamasta saattaa toisaalta myös aiheuttaa ahdistusta.

Gilesin varoitukset on syytä ottaa tosissaan. ”On myös olemassa suuri vaara, että Ukrainassa käytävän sodan jälkeen voi tapahtua vieläkin pahempaa.” ”Venäjä on kaikkien ongelma, eikä se ole häviämässä ihan pian minnekään.” Mikään oraakkeli Giles ei kuitenkaan ole, koska hänen johtopäätöksensä perustuvat vuosikymmenien kokemukseen tutkimuskohteestaan ja erittäin laajan lähdeaineiston analysoimiseen. Tämä kirja kuuluu lukulistani kärkiteoksiin.

Panschin, Vladimir: Venäjän sotilaallinen voima Suomen lähialueella. Pohjoisen operatiivisstrategisen johtoportaan ja läntisen sotilaspiirin joukot sekä niiden taistelun kuva. Julkaisusarja 2: Tutkimuslustoja nro 24. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, Joensuu 2023. 244 sivua, ml. 65 liitettä.

Kirja on ladattavissa osoitteesta:

www.urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3327-5

Yli kolme vuosikymmentä Neuvostoliittoa ja Venäjää aktiivisesti tutkineen sotatieteiden tohtori, majuri evp Vladimir Panschinin teos on ainutlaatuinen koostus juuri Suomen lähialueille sijoittuvien venäläisjoukkojen kokoonpanosta, kalustosta ja taisteluopista. Teos on suunnattu Venäjän asevoimista kiinnostuneille reserviläisille ja nuorille ammattisotilaille.

Panschinin kirja on tieteelliset kriteerit täyttävä tutkimus, mutta elävästi ja kiinnostavasti kirjoitettu sellainen. Tutkimuksen pääkysymyksenä on: *millainen on Venäjän sotilaallinen voima Suomen lähialueilla ja minkälainen on sen taistelun kuva?* Pääkysymyksen vastaamisen tueksi tutkija on laatinut kolme alakysymystä. Kysymyksenasettelulla ja kirjan jäsentelyllä on selkeä looginen yhteys. Lukija saa varmuudella vastaukset esitettyihin kysymyksiin.

Toista samanlaista suomenkielistä lähdeosta ei ole. Vastaavat opukset ovat tähän saakka olleet eri asteisilla turvaluokitteluleimoilla varustettuja sotakoulujen oppikirjoja ja lähdeoksia. Nyt lukijoilla on käytössään ammattitutkijan ja venäjääsiantuntijan julkisista lähteistä yhdistelmä kattaus ”suuren itäisen karhun” sotilaallisesta voimasta Suomea lähimpänä olevaa sotilaspiiriä ja operatiivisstrategista johtoporrasta koskien. Vaikka Ukrainan sota on rokottanut kaikkia lähivaruskuntia ja sotilaspiirijakoon on tehty muutoksia, ei teoksen peruskivi tule tulevina vuosina säröilemään. Venäläisen sotataidon ja sotilasorganisaation muutos on aina ollut hidasta. Ja aivan kuten aikanaan kommunisminkin ”voittokulkua” koskien, jos muutos aiheuttaa negatiivisia seurauksia, on periaatteena ”yksi askel eteenpäin ja kaksi taaksepäin”.

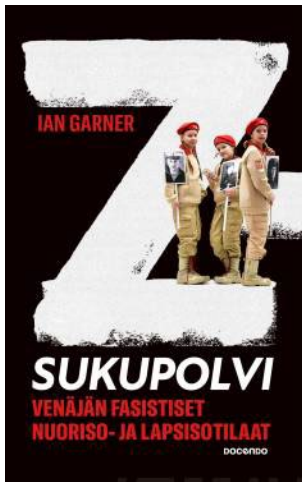
Teos ei ole vanhentunut myöskään sen vuoksi, että otsikonmukainen läntinen sotilaspiiri on Suomen NATO-jäsenyyden seurauksena 26.2.2024 alkaen jaettu Leningradin ja Moskovan sotilaspiireihin. Kaikki se mitä Panschin kertoo sotilaspiirien tehtävistä, pätee edelleen. Entisen Läntisen sotilaspiirin joukkojen varuskunnat ja harjoitusalueet eivät siirry mihinkään, joten lukija pystyy uuden piirirajan mukaisesti näkemään, mitä joukkoja kumpaankin piiriin nykyään kuuluu. Täysin uutta on sitten se, millaiseksi Leningradin sotilaspiirin joukkorakenne kehittyy uuden perustettavan ”Karjalan armeijakunnan” myötä. Venäjän turvallisuusneuvoston puheenjohtajan Dmitri Medvedevin mukaan uuden armeijakunnan (esikunnan) lisäksi perustetaan seitsemän divisioonaa, 19 prikaatia, 49 rykmenttiä ja yksi laivasto. Näistä vain osa sijoittuu Leningradin sotilaspiiriin. Sitä odotellessa kannattaa perehtyä siihen, mitä Panschin kertoo armeijakuntien, divisioonien, prikaatien ja rykmenttien käyttö- ja toimintaperiaatteista ja taistelun kuvasta.

Taistelutekniikasta ja taktiikasta kiinnostuneen lukijan ei tule pelästyä siitä, että esimerkiksi sanat divisioona, sotilaspiiri, armeija, laivasto ja operatiivisstrateginen johtoporras esiintyvät kirjassa toistuvasti. Laajemman kehyksen kuvattuaan Panschin siirtyy joka kerta kuvaamaan niiden alajohtoportaiden operaatiotaitoa ja taktiikkaa, edeten aina kaluston käyttöön ja ominaisuuksiin saakka. Joku voi kokea kalustokuvituksen puuttumisen teoksen heikkoutena, mutta internet on pullollaan tarkkoja valokuvia itäkalustosta, sekä Punaisen torin Voitonpäivän paraateissa otettuina että Ukrainassa puhki ammutuista vaunukolonnistista ja tuliasemista otettuina.

Toisaalla tässä luvussa suositellaan ja esitellään Mark Galeottin teos, missä siinäkin esitellään Venäjän asevoimia. Panschin pureutuu huomattavasti syvemmälle aiheeseensa, koska keskittyy vain kahteen johtoportaaseen, mutta myös niiden käsittelyn laajuuden vuoksi. Tutkija on tehnyt valtavan työn ja olen varma, että tämä teos kaivetaan esille vielä senkin jälkeen, kun Ukrainan sota on joskus vuosien kuluttua päättyneenä.

Ei olekaan ihme, että Kenraali Hannes Ignatiuksen Kadettisäätiö palkitsi Panschin tutkimuksen vuoden 2023 parhaana teoksena. Säätiö perehtyy tarkasti vuosittain julkaistuihin suomalaisten kadettiupseerien tekemiin teoksiin. Palkittavien tulee olla Kadettikoulun käyneitä upseereita tai Maanpuolustuskorkeakoulussa opiskelevia kadetteja. Arvioinnissa painotetaan teoksien tieteellisiä ansioita.

Garner, Ian: Z-sukupolvi. Venäjän fasistiset nuoriso- ja lapsisotilaat. Docendo, EU 2023. 333 sivua.

Apulaisprofessori Ian Garner on historioitsija ja Venäjän kulttuurin ja sotapropagandan tutkija. Garner valmistui filosofian tohtoriksi slaavilaisen kielen ja kulttuurin oppiaineessa. Garnerin työn, opintojen ja harrastusten kohteena eivät ole olleet pelkästään sota ja propaganda. Hän on opiskellut myös Pietarissa Rimskyn-Korsakovin valtionkonservatoriossa klassista kitaransoittoa. Venäjällä asuessaan hän on solminut laajan ystäväverkoston, jonka avulla ymmärrys venäläisestä ajattelusta on syventynyt. Näiden ystävien ja tuttavuuksien varaan kirjan kerronta suurelta osin myös rakentuu.

Kirja ei ole tieteellinen tutkimus, vaan tavoitteellinen tietokirja. Garner pyrkii lisäämään lukijoiden kiinnostusta eri alojen tutkijoiden tekemää työtä kohtaan, kohteena Venäjä. Hän tunnustaa avoimesti tekstinsä sisältävän ajatuksia, pohdiskeluja ja mielipiteitä Venäjästä, joka näyttää olevan ajautumassa 2000-luvun fasismiin. Johtopäätökset ja mielipiteet esitetään vakuuttavasti, mutta ajoittain myös vimmaisesti, aivan kuin Garner olisi henkilökohtaisella ristiretkellä, ja että hänen on pakko vakuuttaa lukija siitä mitä Venäjän nuorisolle on tapahtunut ja tapahtumassa ja että kehitys on pakko katkaista.

Teos on erinomainen osoitus venäläisen refleksiivisen kontrollin teorian mukaisesta praktiikasta, vaikkei Garner sidokaan kuvauksiaan tähän muista teoksista tuttuun teoriaan. Refleksiivinen kontrolli tarkoittaa teoriaa tavoista, miten vaikutetaan ihmisten ajatteluun ja päätöksentekoon. Kohteena ja kohderyhmänä voivat olla poliittiset päättäjät, asevoimien komentajat tai kilpailevan maan kansa, mutta myös Venäjän oma väestö ja siihen kuuluvat ryhmät. Teoria sisältää kahdentyyppisten menetelmien käytön. Konstruktiiviset eli luovat menetelmät liittyvät informaatioulottuvuuteen ja kognitioon. Vastustajalle lähetetään valikoitua informaatiota tarkoin suunniteltuja reittejä ja sisällöllisesti kohderyhmälle räätälöitynä. Kyse on informaatiopsykologisesta kamppailusta. Tuhoavilla menetelmillä pyritään häiritsemään päätöksentekoa sekä ei-kineettisillä että kineettisillä keinoilla. Menetelminä voivat olla esimerkiksi luonnemurhat, kyberiskut, elektroninen vaikuttaminen, sähköntuotanto- ja jakelujärjestelmään vaikuttaminen, internetin toiminnan häiritseminen ja äärimmillään johtamispaikkojen tuhoaminen ja johtajien kaappaaminen tai eliminoiminen.

Garnerin kirja sisältää pääosin hyvin perusteltuja kuvauksia siitä, miten Venäjän nuoriso on ohjattu refleksiivisen kontrollin luovilla menetelmillä ajattelemaan hallinnon haluamalla tavalla. Venäjä, *me*, olemme oikeassa, oikeamielisiä, moraalisesti puhtaita ja kaikki hyökkäävät meitä vastaan. *Toisia*, vihollisia, ovat NATO, länsimaat, *hobolit*, "ukronatsit", HLBQT-ihmiset, oppositio, etniset vähemmistöt ja muut Venäjällä asuvat, jotka eivät "ajattele oikein". "Uuden Venäjän" retoriikka on pelottavaa. "Rappioyhteiskuntaa heijastelevat homot, huijarit, alkoholistit, liberaalit, länsimieliset, satanistit, mustan magian harjoittajat, loiset, ateistit ja asepalvelusta kiertävät miehet on tuhottava". Kirjan teksti vetää lukijan useasti sanattomaksi. Viesti on yhteneväinen Vladimir Putinin Ukrainan "erikoisotilasoperaation" käynnistyttyä 6.3.2022 televisiossa antaman lausuman kanssa: "Venäjän kansa pystyy erottamaan aidot patriootit saastasta ja pettureista, ja heidät [petturit] syljetään ulos kuin suuhun vahingossa lentänyt kärpänen".

Kirja sisältää myös esimerkkejä tuhoavien menetelmien käytöstä. Jos ajattelu ei muutu, toisen *mieli* murretaan vaikkapa pahoinpitelemällä ja pidättämällä mielenosoittajat, vangitsemalla ja näännyttämällä toisinajattelijat ja jopa salamurhaamalla maasta paenneita opposition edustajia. Toimittajia ja oppositiopoliitikkoja on ammuttu myös Venäjällä.

Venäläisten yhtenäisyyttä on pyritty lujittamaan ja kansallistunutta voimistamaan usealla eri tavalla ja kustannuksia säästämättä. Kaikki mitä Venäjällä on, on parempaa kuin lännessä. Venäjän euroviisumenestys on pyritty varmistamaan voimakkailla taloudellisilla panostuksilla. NHL:n vastakappaleeksi perustetun KHL:n pelaajille on maksettu niin kilpailukykyisiä palkkoja, että osa pelaajista on jatkanut liigassa Ukrainan sodasta huolimatta. Pietarin kaupunki on uudistettu, samoin Moskova. Venäjän moottoritieverkosto on uudistettu, joka muuten näkyy myös Karjalan kannaksella. Elokuvateollisuus on tuottanut kaksinumeroisen määrän patrioottisia elokuvia suurelta osin valtion tai isänmaallisten oligarkkien yritysten rahoituksella, esimerkiksi elokuvat *Brat* (Veli), *Jolki* (Joulukuuset) *Stalingrad* ja *Proviv* (Läpimurto).

Informaatio-psykologinen vaikuttaminen nuorisoon on samoin tapahtunut laajalla rintamalla. Venäjän federaation presidentinhallinto antoi vuonna 2007 ohjeet, miten historian oppikirjat tulee kirjoittaa, mitä asioita käsitellä ja mitä painottaa. Uudet isänmaallisen historian oppikirjat ilmestyivätkin vielä samana vuonna. Kouluissa on pakollisena kurssina opintojakso, jonka sisällönä on ortodoksinen kristillinen kulttuuri ja Venäjän sotilaallinen menneisyys. Koululuokat tekevät retkiä museoihin ja sotahistoriallisiin teemapuistoihin.

Pääsin vuonna 2019 vierailemaan yksinomaan venäläisille lapsia ja nuoria varten perustetussa *Russia – My History* -puistossa ja totesin että tässä on nyt kyse jostain isommasta asiasta. Gazprom -yhtiön rahoilla perustettuja museopuistoja on perustettu ainakin 19 kaupunkiin. Nykyaikaisella digitaalisella ja virtuaalitekniikalla varustetussa museossa oli vain vähän museaalisia esineitä, mutta paljon suuria näyttöjä ja koko seinän informaatio- ja kuvatauluja. Koska museo ei ollut länsituristeille, eivät oppaat puhuneet englantia. Seurueemme tulkki käänsi oppaan puheet ja ne totisesti olivat vuoden 2007 ohjeistuksen mukaisia. Ukrainan kansanmurhaa, *holodymoria* ei mainittu, vaan ”teollistamisen alkuvaiheen pienet tekniluontoiset ongelmat”. Erikseen kysyttäessä opas kertoi, että venäläiset tutkijat eivät vielä ole päässeet selvyyteen siitä, kuka Suomen talvisodan aloitti. Olimme päässeet museoon ennen sen aukeamista ja kun poistuimme museosta, alkoi lukuisien linja-autojen saattue saapua parkkipaikalle, ja autoista purkautui satoja iloisia koululaisia valmiina ahmimaan kaikkea mitä Venäjän hallinnon informaatio-operaatio heille tarjoaisi.

Takaisin kirjaan. Yksi keino estää nuorison harhautuminen alakulttuurien pariin ja siellä väärin vaikutteiden saaminen, on kanavoita nuorison yhteenkuuluvaisuuden kaipuu, on järjestötoiminta. Erilaisia patrioottisia nuorisjärjestöjä alettiin perustaa, vuonna 2000 ”Kävellään yhdessä” ja vuonna 2006 *Nashi*. Ne ovat jo lakkautettu, mutta edelleen aktiivisesti toimii ja huomattavasti laajempaa nuorisoarmeija *Junarmija*. Sotilaallinen uniformu, oppitunnit, kokoukset, paraatit ja sotilasleirit kasvattavat uutta sukupolvea kohti militarismia. Popmusiikin alueella vaikuttava useat artistit, jotka julkaisevat indoktrinoivaa musiikkia. Rap-tähti Timati julkaisi vuonna 2015 kappaleen ”Paras ystäväni on presidentti Putin”. Trolli- ja bottitehtaat tuottavat nuorisoon vetoavaa materiaalia juuri oikeille sosiaalisen median kanaville, joista nuoret sitä edelleen jakavat.

Garner käyttää muutoksen mekanismin kuvaamisessa yksittäisten venäläisten nuorten ja nuorten aikuisten tarinoita, tekstejä ja haastatteluita ennen muutosta, sen aikana ja jälkeen. Vaikka kyse on yksittäisistä henkilöistä, näiden tarinoiden kautta aukeaa näkymä nuorison ajattelumaailmaan ja koko ajan kapenevaan informaatioympäristöön ja ilmaisuvapauteen. ”Kapenevaan” on ehkä väärä ilmaisu, oikeampia olisivat ”ohjattuun, kontrolloituun ja sanktioituun”.

Kirjan lopussa Garner esittää ajatuksia siitä, miten lännen tulisi aktiivisin toimin pyrkiä vaikuttamaan venäläisnuorison ajatteluun. Muussa tapauksessa tulevina vuosikymmeninä Venäjän hallinnossa, asevoimissa, turvallisuusvirastoissa, liikemaailmassa ja koko yhteiskunnassa on yhdessä rintamassa kansa, joka pitää länttä epämoraaalisena ja turmeltuneena vihollisena, joka pitää tuhoa.

Belton, Catherine: Putinin sisäpiirissä. Kuinka KGB valtasi Venäjän ja kääntyi länttä vastaan. Docendo, Liettua 2022. 654 sivua ml. loppuviitteet ja henkilöhakemisto. 654 sivua ml. lähdeviitteet ja henkilöhakemisto.

Catherine Belton on englantilainen tutkiva journalisti ja Venäjä-asiantuntija, joka työskenteli useita vuosia Moskovassa *Financial Times* -lehden Moskovan-kirjeenvaihtajana. Hän on toiminut Venäjä-asiantuntijana myös kahdelle muulle lehdelle ja työskennellyt tutkivana kirjeenvaihtajana uutistoimisto *Reuters*ille. Kesällä 2024 hän toimi *Washington Post* -lehden tutkivana toimittajana.

Teos on tietokirja, mutta varustettu yhtensä lähes sadan sivun mittaisilla loppuviitteillä. Tieteelliseksi tutkimukseksi kirja ei kuitenkaan nouse, vaikka Beltonin esittämien tietojen lähteet ovat jäljitettävissä ja hänen käsittelytapansa analyttistä.

Hänen esittämiään tietoja on myös kyseenalaistettu. Belton kertoo heti kirjansa alussa, miten venäläiset virastot, yritykset ja oligarkit ovat hyödyntäneet Iso-Britannian oikeuslaitosta ja asianajotoimistoja Venäjältä pois siirtyneiden hallintoa kritisoineiden oligarkkien oikeuteen haastamiseksi, varojen jäädyttämiseksi ja jopa takaisin Venäjälle luovuttamiseksi. Onkin loogista, että Beltonia itseään sekä hänen kustantajaansa vastaan nostettiin useita syytteitä, kun tämän teoksen englanninkielinen laitos oli julkaistu.

Kirja on täynnä mielenkiintoisia tietoja. Lukuisat Putinin uran ja hallinnon rakentamiseen osallistuneiden henkilökuvat ovat herkullista luettavaa. Mark Galeottin tunnistama Venäjän hallinnon, tiedustelu- ja turvallisuusviranomaisten, järjestäytyneen rikollisuuden ja yrity maailman yhteistoiminta ja sekoittuminen saa lukuisia lisätodisteita Beltonin teoksesta. Hän myöskin kertoo Suomen kansalaisuuden kysymyksiä herättävällä tavalla saaneen Gennadi Timšenkön KGB-yhteyksistä ja valottaa Rotenbergin veljeksien taustoja ja toimintaa.

Teoksen alussa Belton kuvaa KGB:n agentinhankintatoimintaa lännessä ja Neuvostoliiton ”kuolinkorahteluja”. Yksi osa kommunistivaltion lopunaikojen ihmeellisyyksiä oli KGB:n kontrolloiman ja Venäjän hallinnoiman ulkomaanvaluutan ja arvokkaimpien raaka-aineiden salaiset siirrot länteen juuri ennen NL:ön hajoamista. Jo tuolloin itäiset tiedusteluviranomaiset tukeutuivat ystävällismielisiin, NKP:tä tukeneisiin ulkomaisiin puolueisiin ja kyseisten maiden ”ystävällisiin” firmoihin

Beltonin mukaan Suomi oli sekaantunut 1970-luvulla Yhdysvaltojen vientikieltoon asettamien läntisten tuotteiden NL:oon saamiseen. *Sojuznefteexport* toimitti öljyä Suomessa sijaitseviin suuriin säiliöihin. Sen jälkeen välimiesten verkosto myi öljyn, jonka alkuperä oli salattu, vastineeksi vientikieltoon määrätyistä teknologiasta ja muista tuotteista. Keitä olivat nämä välimiehet? Mitkä yritykset olivat mukana? Mitkä suomalaiset?

Neuvostoliiton hajoamisvaiheessa valtava määrä neuvostokansalaisia sai luvan muuttaa länteen. Heidän joukkoonsa KGB oli soluttanut uuden agenttijoukon suojelemaan ja rakentamaan Venäjän ulkomaantiedustelun salaisia rahaverkkoja, eli ex-Neuvostoliitosta salaa siirrettyjen miljardien dollarien suuruisia varoja. Tämä kannattaa pitää mielessä, kun arvioi välineellistettyyn maahantuloon liittyviä riskejä. Ne eivät liity pelkästään kohdemaan taloudellisen taakan lisäämiseen, vaan takana voi olla vielä vaarallisempia tiedustelu- ja turvallisuuspalvelujen asettamia tavoitteita.

Belton osaa selittää myös monien oligarkkien, kuten Vladimir Potaninin, Mihail Hodorkovskin ja Boris Berezovskin imperiumien synnyn syyt yksinkertaisella ja kouriintuntuvalla tavalla. Hän myös kuvaa oligarkkien valta-aseman supistumisen ja toimintavapauden katoamisen vaiheet.

Venäläisomisteisten kiinteistöjen suurta määrää Suomessa analysoitaessa kannattaa muistaa, että Venäjän nykyinen presidentti sai selkeän kuvan ulkomaisten kiinteistöjen tarjoamista mahdollisuuksista toimiessaan Kremlin ulkomaankiinteistöjen osaston johtajana 1996–1997. Osasto hallinnoi kauppaa- ja diplomaattitiedustustojen lisäksi tiedustelupalvelujen turvatalojen, salaisten ja ei-salaisten tukikohtien sekä muiden sotilaskohteiden verkostoa.

Belton kuvaa kouriintuntuvan yksityiskohtaisesti, miten, miksi ja keiden toimesta Putin nostettiin valtaan. Putinin kasvaminen alkuperäisestä roolistaan itsenäistä politiikkaa aggressiivisesti ajavaksi yksinvaltiaaksi ja kilpailijoiksi kokemiaan kukistavaksi despoottiksi kerrotaan perusteellisella tavalla.

Galeotti, Mark: Putinin sodat Tšetšeniasta Ukrainaan. Minerva Kustannus, EU 2023. 457 sivua ml. henkilöhakemisto.

Professori Mark Galeotti on arvostettu Venäjä-asiantuntija, joka on kolmen vuosikymmenen aikana julkaissut lähes 30 tutkimusta ja tietokirjaa Venäjästä ja Neuvostoliitosta. Hänen Venäjän tuntemuksensa on laajaa, ulottuen muun muassa historiaan, turvallisuuspolitiikkaan, asevoimiin ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

Vaikka Putinin sodat -teos on varustettu loppuviitteillä ja kirjoittaja on professori, on kyseessä kuitenkin tietokirja. Lähdeviitteitä on varsin suppea määrä, eikä kirjassa ole lähdeluetteloja. Tietokirjana teos on kuitenkin erittäin ansiokas, koska teksti on erittäin analyttistä mutta kuitenkin sujuvaa luettavaa.

Galeotti oli kirjoittanut tämän teoksen käsikirjoituksen jo valmiiksi, kun Venäjän hyökkäys Ukrainaan 24. helmikuuta 2022 alkoi. Hän päätyi päivittämään tekstin ja lisäämään luvun, jossa hän arvioi tilannetta kesäkuussa 2022. Yksinomaan Ukrainan sodasta kiinnostuneet eivät välttämättä saa tästä kirjasta mitään erityistä irti, koska sodan analysointi on tehty yleisellä tasolla. Sen sijaan Galeottin arviointi Ukrainan sodan päättymisen jälkeisestä kehityksestä on kiintoisa, vaikkakin lyhyt osuus. Kirjan suurin anti liittyy Galeottin teoriankaltaiseen ajatukseen siitä, että Putin on päättänyt sitoa Venäjän toistuvasti aseellisiin konflikteihin pitääkseen kansakunnan yhtenäisenä. Tämä selittää paljon Putinin politiikkaa. Muutama muukin tämän lukulistan teos tukee tätä tavoitteellista narratiivia, Venäjän uhriutumista ja lännen syylistämistä.

Ja kaikki alkoi elo-syyskuussa 1999 mahdollisesti lavastetuista terrori-iskuista, kun FSB väitetysti räjäytti kerrostaloja. Yli 300 venäläisen kuoleman aiheuttaneista neljästä kerrostalopommista syytettiin tšetšenejä. Kun samaan aikaan Šamil Basajevin ja saudiarabialaisen jihadistin Samir Saleh Abdullahin ("emiiri Khattab") johtamat tšetšeenijoukot hyökkäsivät Dagestaniin perustaen "Pohjois-Kaukasian islamilaisen tasavallan", katsoi Venäjä, että sillä oli "casus belli", oikeutus sodalle, ja toinen Tšetšenian sota alkoi. Galeotti kertoo kirjassaan myös sen seuraukset ja kehityskulun, jonka päätteeksi Venäjän rinnalla Ukrainassa on taistellut Tšetšenian tasavallan johtajan Ramzan Kadyrovin "kadyroviitteja" mahdollisesti jopa tuhansia. Galeotti tarjoaa myös joukkoluettelon niistä Tšetšeniaan sijoitetuista Venäjän asevoimiin kuuluvista yksiköistä, jotka ovat kuitenkin käytännössä uskollisia Kadyroville, ei Venäjälle.

Vaikka jonkun verran olen perehtynyt Tšetšenian sotiin, Georgian "rauhanturvaoperaatioon", Syyrian sotaan ja Krimin miehitykseen sekä Itä-Ukrainassa keväällä 2014 alkaneisiin taisteluihin, tarjosi kirja paljon uutta tietoa. Luku 12 on tiivis katsaus Venäjän asevoimien reformiin vuodesta 2008 alkaen. Läntistä sotilaspiiriä ja Pohjoista (Arktista) sotilaspiiriä/strategista johtoporrasta käsittelevä osuus toimii tiiviinä johdantona tässä lukulistassa toisaalla esitellylle Vladimir Panschinin teokselle. Vuotta 2014 käsittelevä osuus on hyvä kertaus Venäjän Krimillä ja Donbasissa tekemistä vääryyksistä. Yllätys ainakin itselleni oli, että Krimillä peräti yli 9 000 ukrainalaisotilasta päätti loikata Venäjän asevoimiin. Monikohan heistä on enää elossa?

Puolustushaara-, aselaji- ja toimialajoukkojen esittelyistä ehkä kiinnostavimmat ovat maahanlaskujoukot, merijalkaväki ja spetsnaz.

Niin sanottu "Gerasimovin doktriini" saa selityksensä teoksessa. Galeotti nostaa vasemman käden virheen merkiksi. Sellaista doktriiniahan ei oikeasti ole olemassa. Galeotti käytti termiä kommenttiartikkelinsa otsikossa, joka liitettiin *Radio Free Europe/Liberty* -uutistoimiston kääntämän ja julkaiseman kenraali Gerasimovin konferenssiluennon yhteyteen. "Tulin luoneeksi hirviön", piiskaa Galeotti itseään. Näin alkoi puolihuumorilla laadittu otsikko ja käsite elää omaa elämäänsä, monistuen ja leviten yhä uudelleen ja uudelleen eritasoisten Venäjän sotataitoa analysoineiden kirjoittajien tekstien myötä. Sitä käsiteltiin aivan kuin uutena virallisena Venäjän sotilasdoktriinina, vaikka kyse oli Gerasimovin kuvauksesta länsimaiden informaatiovaikuttamisesta Venäjän suuntaan ja masinoimista "värivallankumouksista" Itä-Euroopan maissa. Kannattaa lukea sivut 363–364, ennen kuin käsitettä jatkossa käyttää.

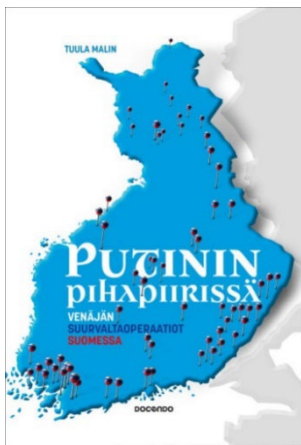
Ukrainan sodan kulussa Venäjä on useita kertoja esittänyt enemmän tai vähemmän verhoiltuja uhkauksia ydinaseiden käytöstä. Tällöin meillä Puolustusvoimissakin todettiin, että ydinaseet olivat jo pitkään jääneet etenkin opinnäytetöiden aiheissa lähes huomiotta. Näin asiantuntijuus virkapukuisten piirissä ei ollut muodostunut niin laajaksi, kuin kylmän sodan aikana. Galeottin teoksessa on tiivis katsaus Venäjän ydinasetriadin nykytilanteeseen, joka päivittää riittäväälle tasolle "perussotilaan" tiedot, muttei tuo varsinaisille asiantuntijoille mitään uutta.

Henkilöhakemisto on aina hyödyllinen lisä tutkimuksissa ja tietokirjoissa. Sen ansiosta on mahdollista jäljittää kiinnostavien henkilöiden roolia käsiteltävissä tapahtumissa. Galeotti on laatinut myös suppeat henkilökuvat 25 merkittävimmistä venäläisvaikuttajasta.

Vaikka Galeotti on eittämättä asiantuntija, kiinnittää huomiota, että hän väittää Putinin syrjäyttäneen Jeltsinin. Monissa muissa tietokirjoissa presidentin vaihtuminen on kerrottu siten, että Jeltsin itse valitsi Putinin seuraajakseen tai että todelliset vallankäyttäjät valitsivat Putin, kun Jeltsin päätti siirtyä syrjään. Kyse voi olla tietenkin myös käännösvirheestä. Kirjan kääntäjä on kuitenkin onnistunut tehtävässään erinomaisesti, vaikka teoksessa on valtava määrä sotilasterminologiaa. Suomalaisista käsitteistöistä poiketen teoksessa kutsutaan maa-, meri- ja ilmavoimia "asevoimahaaroiksi", vaikka meillä käytetään sanaa "puolustushaarat". Myös oikoluku vaikuttaa tehdyn hieman kiireisesti. Typoja, lyöntivirheitä, esiintyy jonkun verran, sanojen sijamuodoissa on horjuntaa ja yksittäisiä vuosilukuja puuttuu.

Mark Galeottin kirja kuuluu viimevuosien merkittävimpien Venäjä-teoksien joukkoon. On kiintoisaa seurata tulevana vuosina, toteutuvatko hänen arvionsa Venäjän kehityskulusta ja Ukrainan kohtalosta. Jääkö vaikea päätös Ukrainan sodan päättämisestä todellakin Putinin seuraajan vastuulle? Muuttuuko Venäjän politiikka Putinin jälkeen, kun valtaan nousee uusi poliittisten ja sotilaallisten johtajien sukupolvi? Tämän uuden sukupolven ajatusmaailman rakentamista on kouriintuntuvalla tavalla kuvannut toisaalla tässä lukulistassa esitelty Ian Garnerin teos "Z-sukupolvi".

Malin, Tuula: Putinin pihapiirissä. Venäjän suurvaltaoperaatiot Suomessa.
Docendo Oy, EU 2020.

Suomalaiset tiedotusvälineet raportoivat 2010-luvulla lukuisista venäläisten yksityishenkilöiden Puolustusvoimien kohteiden ja yhteiskunnan muiden kriittisten toimintojen läheisyydestä hankkimista kiinteistöistä. Ulkomaiden kansalaisten, kaksoiskansalaisten, peiteyhtiöiden ja muiden bulvaanien omistamien kiinteistöjen mahdollisesti muodostamasta uhkasta Suomen kansalliselle turvallisuudelle on oltu vaihtelevan huolestuneita jo pitkään. Turvallisuusviranomaiset ja ministeriöt ovat seuranneet tilannetta ja ryhtyneet toimenpiteisiin kiinteistökaupan sääntelemiseksi. Tämä ei olisi tapahtunut elleivät valvetuneet kansalaiset ja väsymättömät journalistit olisi pitäneet asiaa julkisuudessa, jo silloin kuin ei pidetty sopivana esittää epäilyjä Venäjän virallisten organisaatioiden toimivan Suomessa peitetyksi.

Toimittaja Tuula Malin jäljitti ja paikansi monia tällaisia kiinteistöjä, joita oli ryhdytty hankkimaan jo vuonna 2003. Hän toimitti seuraavina vuosina useita televisioreportaaseja sekä verkko- ja lehtiartikkeleita aihepiiristä. Lähes 20 vuotta kestäneen journalistisen tutkimuksen tuloksena julkaistiin tietokirja, jossa Malin esittää mainitun kaltaisten kiinteistöjen hankkimis- ja käyttötarkoitusten luokitteluperiaatteen ja kytkee toiminnan osaksi Venäjän federaation toteuttamaa laaja-alaista vaikuttamista tai ainakin sen valmistelua.

Malinin mukaan venäläisten hankkimien kiinteistöjen pääfunktioina, toimenpidekokonaisuuksina, ovat logistinen valmistelu, soluttautuminen ja sitouttaminen sekä sotkeminen ja sekoittaminen. Putinin Venäjä on pyrkinyt kypsyttelemään Suomen suojavyöhykkeeksi. Malin on koonnut edellämäinittujen päälohkojen alle käytännön esimerkkejä epäilyttävistä kiinteistöistä.

Venäjän strategisina alue- ja toimintointresseinä Malin pitää Saaristomerta, Merirajaa, sotilaskenttiä, harjoitusalueita, asevarikkoja, tele- ja tietoliikennettä, rajavartioasemia, tieverkostoa, raideliikennettä ja energiajakelua sekä tunturialuetta.

Malinin löytämistä kysymyksiä herättävistä kiinteistöhankeista voidaan mainita logistisiin valmisteluihin mahdollisesti hankittu, tele- ja tietoliikenne -ryhmään kuuluva kiinteistökohte. Vuonna 2015 moskovalainen liikemies osti tontin Keski-Suomessa sijaitsevan linkkitornin läheisyydestä. Linkkitornin ja tontin millä se sijaitsi, omisti Puolustusvoimat. Tontti oli aidattu ja varustettu Sotilasalue-kyltein. Liikemies rakensi hankkimalleen tontille teollisuushallin, jota ei kuitenkaan ole käytetty mihinkään teolliseen tai muuhun toimintaan.

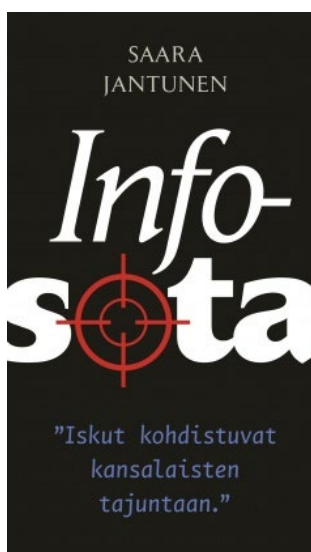
Teoksen anti ei rajoitu yksinomaan ulkomaalaiskiinteistöjen edustamaan uhkaan, vaan Malin käsittelee laajasti Venäjän hybridivaikuttamisen keinovalikoimaa. Tällaisina hän mainitsee muun muassa ilmatilan loukkaukset, turvapaikanhakijoiden vyöryn pohjoisille raja-asemillemme vuodenvaihteessa 2015–2016, turvallisuusalan yritysten soluttamisen, kyberoperaatiot ja

GPS-häirinnän. Suomen ”putinistien” toimintaa valottava osuus on kiintoisa, samoin Arkadi ja Boris Rotenbergin liiketoiminnasta kertova lyhyt osuus.

Vaikka Malinin journalistinen työ on tarkkaa, sisältää kirja ainakin yhden asiavirheen. Kontra-amiraali evp. Georgij Alafuzoff ei ole kaksoiskansalainen. Hänen varsinainen syntyperänsäkään ei ole venäläinen, koska syntyperä määräytyy vanhempien syntymävaltiotiedon perusteella. Alafuzoffin isoisa siirtyi Pietarista Suomeen Venäjän lokakuun vallankumouksen jälkeen.

Tuula Malinin tietokirja on kiintoisa näköala toimittajan ”metsästysretkiin” hänen selvitellessään outoja kiinteistökauppoja, höystettynä melkoisella tietoaineksella Venäjän viimevuosien kehityksestä sekä venäläisistä poliittisista ja sotilaallisista vaikuttajista. Teoksen ja toimittajan ponnistelujen arvoa lisää se, että hän teki väsymätöntä työtä ensin lähes yksin ja ajoittain jopa itsekin painostuksen kohteena ollen.

Jantunen, Saara: Infosota. Kustannusosakeyhtiö Otava, Keuruu 2016. 318 sivua.

Informaatioidankäynnin asiantuntija, sotatieteiden tohtori Saara Jantunen-Paju (ent. Jantunen) työskentelee valtioneuvoston kansliassa tehtävänänsä tukea strategista viestintää ja päätöksentekoa. Hän palveli aiemmin Puolustusvoimien tutkimuslaitoksessa tutkijana.

Jantunen-Pajun teos on monipuolinen kokonaisuus. Se ei ole tieteellinen tutkimus, mutta sitä ei olisi syntynyt ilman tekijänsä vankkaa taustaa informaatiovaikuttamisen tutkijana. Tietopohja on tukeva ja siksi kirjan perusluonne on tietokirja. Sen lisäksi kirjaa leimaa monin paikoin esitetyt väittämät, joita joku voi kutsua mielipiteiksikin. Niitä ei aina ole perusteltu eikä kirjassa käytetä lähdeviitteitä, mutta vaikea niitä on kyseenalaistaakaan, sen verran vakuuttavaa kerronta on. Kirjoittaja itsekin toki mainitsee kirjansa toimivan myös kannanottona.

Tekijän tarkoituksena on ollut kirjoittaa populaaristi ja ymmärrettävästi sekä ilman mystifointia, miten hän itse näkee ne ilmiöt, joiden kanssa työskentelee. Tässä Jantunen-Paju onkin onnistunut.

Jantunen-Pajun kannanottoihin on helppo yhtyä, koska ne pääosin ovat tulleet vahvistetuksi teoksen julkaisuajankohdan (2016) jälkeistään Venäjän toimintaa seuraamalla. Jotkut rinnastukset ja päätelmät saattavat kuitenkin kurtistaa lukijan kulmia. Kirjan johdannossa oleva suomalaisen heimosoturin, Jantunen-Pajun isovaarin veljen kutsuminen separatistiksi ja rinnastaminen Itä-Ukrainassa taistelleisiin ”venäläisvapaaehtoisin” saattaa näin asiayhteydestään irrotettuna herättää osassa lukijoista ristiriitaisiakin ajatuksia. Koko tekstin lukeminen tekee tämänkin ajatuksen ymmärrettäväksi.

Kirjoittaja avaa ensimmäisessä luvussa hienolla tavalla perusteet, miksi jonkin uuden ja merkittävän asian maailmalla tapahtuessa toimittajat pyytävät asiantuntijoita, esimerkiksi Puolustusvoimista, uutisstudioon tai radioon haastateltavaksi. Toimittajat eivät hae lisää tilannetietoja, vaan tilanneymmärrystä. Asiantuntijoiden toivotaan selittämään tiedon merkityksen ja asettaman se oikeisiin mittasuhteisiin. Tulokinnan vaikutus voi olla niin merkittävä, että asiantuntijakin luokitellaan uhkaksi. ”Todellisuuden tulkitsijat ovat omalle puolelleen aseita ja vastustamalleen osapuolelle vihollisia. - - - Näkyvyyttä saava asiantuntija, joka vahvistaa vastustajalle epämieluisaa näkökulmaa, on aina strateginen ongelma.” Oma päätelmäni on, että Venäjän sotaa Ukrainassa mediassa kommentoineiden Puolustusvoimien asiantuntijoiden ei ole syytä matkustaa Venäjälle tai sille myötämielisiin valtioihin ainakaan toistaiseksi.

Jantunen-Paju kiteyttää venäläisen informaatioidankäynnin ilmenemisen ja periaatteet oivallisesti. ”Valheesta kiinni jäämisellä ei ole väliä, koska valehtelun voi kiistää. Tekojen ja puheiden ei tarvitse kohdata ollenkaan. Totuuksia voi olla monta, eikä niiden ristiriidoista tarvitse välittää.”

Neuvostoliitolta perityn refleksiivisen kontrollin teorian mukaisen informaatiopsykologisen vaikuttamisen keinovalikoima on ollut Venäjän aktiivisessa käytössä koko 2000-luvun ajan. Tähän teoriaan voi perehtyä tähän lukulistaan sisältyvien, MPKK-Doriasta löytyvien Antti Vasaran tutkimusten avulla, mutta jos haluaa hieman ”keventää” lukukokemusta ja ”nauttia” erityisesti raadollisista käytännön esimerkeistä, kannattaa lukea *Infosota* ja toisaalla tässä lukulistassa esitelty Jessikka Aron *Putinin trollit*.

Aron teoksesta saa erittäin karun kuvan eri tavoista, miten esimerkiksi median edustaja tai tutkija maalitetaan, jos hän tuo esiin ”ei-toivottuja, kielteisiä tai väärää” tietoja. Jantunenkaan ei ole jäänyt näistä epäoikeudenmukaisista iskuista osattomaksi. Esimerkkinä mainittakoon sivulla 27 oleva lainaus MV-lehdessä julkaistusta kommenttipalstan tekstistä. Jantunen-Pajun esittelyssä on vähintään kuusi asiavirhettä ja myöskin kunnialoukkauksen tunnusmerkit näyttävät täyttyvän. On hienoa, että tästä ja muista painostustoimista huolimatta Jantunen toteaa ”Yhteiskunnan kannalta merkittävien ilmiöiden ja havaintojen esille tuominen on jokaisen tutkijan velvollisuus”.

Jantunen-Pajun kirja on edelleen ajankohtainen ja lukemisen arvoinen. San jälkeen ymmärtää entistä paremmin Venäjän ja venäjämielisten toimintaa ja kykenee suhtautumaan siihen kuten tavoitteelliseen propagandaan tuleekin, objektiivisesti, kriittisesti ja koko ajan uutta oppien.

Aro, Jessikka: Putinin trollit. Tositarinoita Venäjän infosodan rintamilta. Johnny Kniga Kustannus, EU 2019. 453 sivua ml. luettelo lähteistä ja lisälukemistosta.

Yleisradion Kioski-ohjelman tutkiva toimittaja Jessikka Aro erikoistui toimittajana Venäjään, propagandaan ja ääriilikkeisiin. Hän ryhtyi syksyllä 2014 keräämään suomalaisten kokemuksia nettifoorumeissa ja sosiaalisessa mediassa Kremlin viestejä levittävistä ja mielipiteitä muokkaamaan pyrkivistä venäläistrolleista. Kysely ja taustatyö johti kokonaisen juttusarjan julkaisemiseen Venäjä-trolleista ja heidän vaikuttamisyrityksistään.

Tämän seurauksena alkoi Aroon kohdistunut laaja informaatio-operaatio. Häntä painostettiin sähköpostin, sosiaalisen median ja puhelimen avulla. Vihamielinen vaikuttaminen ja henkinen väkivalta kesti vuosia. Toimintaa tapahtui ulkomaista käsin, mutta etenkin lokaamiskampanjaa, ”luonnemurhaa” koskien myös kotimaassa, Suomen kansalaisten toimesta.

Vastaavanlaisesta toiminnasta on Suomessa ryhdytty laajemminkin käyttämään ilmaisua *maalittaminen*. Käsitteellä tarkoitetaan vihamielistä toimintaa, joka kohdistetaan henkilöön hänen työtehtäviensä johdosta. Maalittamisen kohteena voi olla esimerkiksi poliisi, syyttäjä, tuomari, maahanmuuttoviranomainen tai jokin muu virkamiehenä tekemiensä päätösten tai toimien johdosta vastustusta herättävä henkilö. Kuten Aron tapaus osoittaa, maalittaminen voi kohdistua myös muihinkin henkilöihin kuin viranomaisiin.

Aroon kohdistuneella voimakkaalla psykologisella painostuksella pyrittiin siihen, että hän lopettaa tutkimuksensa ja niiden tulosten tuomisen julkisuuteen, joka itse tietoisesti lopettamalla, psyykkisiin ongelmiin joutuneena, oman käden kautta kuolleena tai jopa ”venäläisen itsemurhan” seurauksena – eli esimerkiksi metron alle työnnettynä, mutta itsemurhaksi lavastettuna.

Aron kokemus venäläisen ja suomalaisen *kompromatin*, kohdehenkilöä vahingoittavan valetiedon vyöryn, henkilöä mustamaalaavan lokakampanjan kohteeksi joutumisesta oli niin voimakas, että se aiheutti voimakkaita psyykkisiä ja fyysisiä oireita. Vain erittäin vahva henkilö voi kestää sen kuten Aro teki, ja vielä tästä voimistuneena kirjoittaa niin vaikuttavan tutkimuksen ja tietoteoksen väliin sijoittuvan raportin, kuten *Putinin trollit*.

Erityisen tehokkaaksi Aron kohteeksi joutuman psykologisen vaikuttamisen teki se, etteivät jäljempänä mainitut konkreettiset toimet olleet sosiaalisen median suurtoimijoiden, kuten Facebook, Twitter ja YouTube, yhteisö sääntöjen vastaisia, eikä Suomen lainsäädäntö mahdollistanut nopeaa tilanteeseen puuttumista.

Trolliartikkelin julkaisun jälkeen Aro alkoi saada monikielisiä viestejä Venäjältä, Kazakstanista ja muista venäjänkielisistä maista. Niissä nimiteltiin häntä, syytettiin rikoksista ja toivottiin vangitsemista. Ukrainalaisesta puhelinnumerosta soitettiin Aron puhelimeen, mutta langan päästä kuului vain aseiden laukauksien ääniä. Johan Bäckman -niminen Suomen kansalainen, moskovalaisessa Venäjän strategisen tutkimuksen RISI-instituutissa työskentelevä, Venäjän mafiasta väitöskirjan laatinut Helsingin yliopiston dosentti ja aktiivinen Venäjänystävä, levitti keksittyjä väitteitä Arosta venäläisillä valeuutissivustoilla. RISI-instituutin johto koostui entisistä ja nykyisistä tiedustelupalvelujen upseereista, esimerkiksi vuonna 2014 Bäckmanin esimies oli SVR:n entinen kenraaliluutnantti Leonid Rešetnikov. Venäjän mediassa levinneissä artikkeleissa Arosta oli kerrottu hänen yhteystietonsa. Yhteydenottojen määrä lisääntyi valtavasti.

Aro ei lopettanut journalistista työtään, mutta uhkailujen saatua fyysisiä sävyjä hän päätti helmikuussa 2017 muuttaa pois Suomesta. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa vaikuttamista, verkkokidutusta, ei voi paeta, mutta ulkomailla hän koki olevansa turvassa satunnaisten ihmisten median vaikutuksesta tekemältä fyysiseltä väkivallalta.

Pitkän oikeusprosessin tuloksena kohudosentti Johan Bäckman tuomittiin Aron vainoamisesta 60 päivän ehdollisen vankeuteen ja 9 000 euron korvauksiin ja 9 200 euron korvauksiin ansionmenetyksistä. MV-lehden päätoimittaja Ilja Janitskin tuomittiin käräjäoikeudessa lähes kahden vuoden ehdottoman vankeuteen ja mittaviin korvauksiin, mutta hän menehtyi syöpään ennen kuin hovioikeus oli ehtinyt käsitellä valitukset. Aron kuvaus Bäckmanin toiminnasta on karua luettavaa. Ei olekaan ihme, kuinka Aro reagoi oikeudenistunnossa asianajajansa kysymykseen, miten hänen elämänsä oli muuttunut Bäckmanin astuttua siihen.

Putinin trollit on monipuolinen kuvaus venäläisen informaatiovaikuttamisen praktiikasta. Kokonaisuus avaa synkän näkymän myrkylliseen venäläiseen informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen. Teoksessa kuvataan myös ukrainalaisten jo vuonna 2014 spontaanisti käynnistämiä vastatoimia, kuten ”haktivistien” tekemiä tietomurtoja ja julkaisuja venäläisten pommituslentäjien henkilötiedoista, Donbasissa ”vapaaehtoisesti” Ukrainaa vastaan taistelevien sotilaiden saamista ohjeista, Ukrainan hallussa olevalla alueella toimiville venäläismielisille lähetetyistä ohjeista ja separatistien rinnalla taistelevien ulkomaalisten vierastaistelijoiden henkilötiedoista. InformNapalmin paljastukset venäläisen sotilaskaluston ja joukkojen sijainneista Itä-Ukrainassa olivat selviä todisteita Venäjän aktiivisesta roolista jo sodan alussa, vaikka Venäjä Sergei Lavrov etunenässä kaiken kiistikin ”taktisen totuuden” (© Martti J. Kari) periaatteiden mukaisesti.

Mielenkiintoinen ja uusi tieto itselleni oli, että syksyllä 2016 ukrainalaisen kybertoimijan tekemän tietomurron ansiosta Vladislav Surkovin, Putinin poliittisen neuvonantajan toimiston sähköpostiliikennettä pystyttiin seuraamaan. Seurannan tuloksena julkaistiin todisteita, että toimisto ohjasi suoraan Donetskissa ja Luhanskissa toimivia venäläissabotöörejä ja että se osallistui mediaoperaatioiden ja epävakautusprojektien suunnitteluun. Tämän perusteella on ilmeistä, että Venäjän ylin johto on ohjannut poikkeuksellisella tavalla sotatoimia jo vuodesta 2014 alkaen.

Venäläisen informaatiovaikuttamisen laajuus käy ilmi, kun kirjassa kuvataan Ukrainan lisäksi muun muassa Puolaan, Tšekkiin ja Slovakiaan kohdistetut kampanjat, joissa on hyödynnetty oikeistopuolueiden tukemista, järjestetty ”kulttuuritapahtumia” ja ”elokuvakilpailuja”, lobattu lakialoitteita, soluttauduttu kansalaisjärjestöihin, järjestetty mielenosoituksia ja häpäisty sekä tuhottu muistomerkkejä. Tämä ei ole tuntematonta meille suomalaisillekaan. Lukijat muistanevat viime vuonna Karjalan kannaksella tuhotut suomalaisten sankarivainajien muistomerkit ”fasistisina jäänteinä”. Ja heinä-elokuun vaihteessa 2024 käydään Venäjällä ”oikeutta” Suomen tuomitsemiseksi kansanmurhasta vuosien 1941–1944 tapahtumiin liittyen.

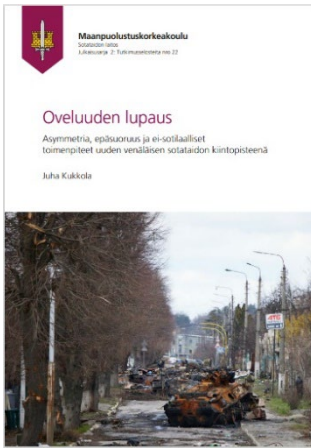
Yhdysvaltalaisista liikemiehistä ja sijoittajista Bill Browderia ja hänen venäläistä lakimiestään Sergei Magnitskia käsittelevä luku on ahdistava, koska viimeistään se paljastaa Venäjän nykyhallinnon kasvot. Magnitskin kohtalo on traaginen.

Eräs kirjan mielenkiintoisimmista, joskaan ei kaikille lukijoille täysin uusi osuus, on luku Savushkina 55, joka käsittelee Jevgeni Prigožinin, ”Putinin kokin” ja Wagnerin johtajan perustamaa ja pyörittämää trollitehdasta Pietarissa. Jessikka Aron ja Mika Mäkeläisen kirjoittamat YLE:n jutut saivat laajaa julkisuutta myös ulkomailla. Ja molemmat toimittajat saivat kärsiä sen seurauksista.

Putinin trollit on monipuolinen kuvaus venäläisen informaatiovaikuttamisen praktiikasta. Aron oma kohtalo ei ole pääroolissa, vaan hänen tarinaansa kuljetetaan rinnan eri puolilla maailmaa info-operaatioiden kohteeksi joutuneen seitsemän ihmisen, diplomaatin, vapaaehtoistyöntekijän, liikemiehen, tiedemiehen, analyytikon, tutkijan ja uutisankkurin kohtaloiden kassa. Aron omista tutkimuksista ja niitä seuranneesta vainosta kirjassa on tekstiä runsaat sata sivua, mutta muista luonnemurhan ja muun vaikuttamisen kohteeksi joutuneista henkilöistä noin 300 sivua.

Jos kirja olisi jäänyt yksinomaan Aron oman ”Via Dolorosa” kuvaukseksi, se ei olisi noussut niin arvokkaaksi ja saavuttanut sitä todistusvoimaa, jota se nyt edustaa. Aroa itseään ja hänen tutkimuksiaan koskevat osuudet on rytmitetty oivallisesti ja lukijaa kiinnostavalla tavalla muiden henkilöiden kohtaloiden lomaan. Kirjaa ei ehkä yhdellä istumalla lue (yli 400 sivua), mutta se vangitsee lukijansa ja houkuttelee taas palaamaan tekstin ääreen, vaikka sen viesti on kylmävän kiehtova.

Kukkola, Juha: Oveluuden lupaus. Asymmetria, epäsuoruus ja ei-sotilaalliset toimenpiteet uuden venäläisen sotataidon kiintopisteenä. Julkaisusarja 2: Tutkimuslustoja nro 22. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, Joensuu 2022. 138 sivua ml. lähdeluettelo.

Teos on ladattavissa osoitteesta:

www.urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3302-2

Maanpuolustuskorkeakoulun Sotataidon laitoksen Venäjäryhmän apulaissotilasprofessori, majuri Juha Kukkola pureutuu tutkimuksessaan Ukrainan sodan kokemukset venäläisistä huomioiden hieman yllättävään tutkimusalueeseen – asymmetriaan, epäsuoraan vaikuttamiseen ja ei-sotilaallisiin toimenpiteisiin. Siis sellaisiin toimiin, joiden avulla on mahdollista olla yllättävä ja ovela. Tällaiset piirteet ovat käynnissä olevassa sodassa loistanee poissaolollaan Venäjän toiminnassa.

Kukkolan tutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää venäläisen asymmetrian, epäsuoruuden ja ei-sotilaallisuuden käsitteiden suhdetta ja historiallista kehitystä. Teoksen erityisenä vahvuutena on, että kielitaitonsa ansiosta Kukkola on käyttänyt venäläisiä lähteitä ja venäläisiä käsitteitä. Käännösepätarkkuudet ja anakronismi on siten kyetty välttämään tai ainakin niiden vaikutus minimoimaan.

Teos on tieteellinen tutkimus ja sitä voi suositella etenkin sotatieteiden maisteriopiskelijoille, ja venäläisen sotataidon kehitystä jo pitempään ja pintaa syvemältä seuranneille henkilökunnalle ja reserviläisille. Teksti on tarkastelutavaltaan pääosin teoreettista ja käytännön esimerkit sovelluksista esitetään yleisellä tasolla.

Teos jakautuu kahdeksaan pääluukuun. Johdannossa tehdään katsaus aiempaan länsimaiseen tutkimukseen. Toinen luku keskittyy neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotatieteen ja sotataidon käsitteistöön sekä muihin teoreettisiin perusteisiin. Nykyvenäjän sotataidon vahva geneettinen yhteys neuvostoliittolaiseen sotatietoon käy selkeästi ilmi. Kommenttina voi todeta, että neuvostoliittolainen käsitys sodan pysyvistä olemuksista (*susnost*) poliittisena kamppailuna ja luonteesta (*barakter*) historiallisesti ja ulkoisesti muuttuvana ilmiönä poikkeaa länsimaisista käsitteistä, vaikka merkityssisältö on sama. Lännessä sodan perusolemus tai luonne (*nature of war, nature of warfare*) on muuttumaton ja sodan ulkoinen olemus (*character*) on muuttuva.

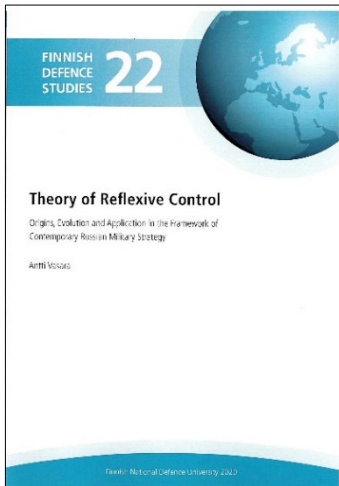
Tutkimuksen kolmas ja neljäs luku kuvaavat asymmetrian ja epäsuoruuden käsitteistön ja merkityssisältöjen evoluutiota 1960-luvulta alkaen aina 1990-luvun loppuun. Viides luku etenee 2000-luvulla Venäjällä käytyyn sotatieteelliseen keskusteluun faktoreista, jotka ovat vaikuttaneet asymmetriasta, epäsuoruudesta ja ei-sotilaallisista toimista käytyyn keskusteluun. Kuudes luku paneutuu 2000-luvulla ilmenneeseen käsitteistön kehitykseen. Seitsemäs luku on analyysi asymmetrian, epäsuoruuden ja ei-sotilaallisten toimenpiteiden käsitteiden merkityksistä sekä suhteesta venäläisen sotatieteen muihin pääkäsitteisiin. Viimeisessä, kahdeksannessa luvussa pohditaan käsitteiden suhdetta toisiinsa ja tehtyjen päätelmien sotataidollisia seurauksia Venäjän asevoimien näkökulmasta. Näiden lisäksi luvussa arvioidaan Venäjän helmikuussa 2022 aloittamaa Ukrainaa vastaan käymänsä sodan uusinta vaihetta asymmetrian, epäsuoruuden ja ei-sotilaallisten toimien näkökulmasta.

Kukkola näkee sodan uusimman vaiheen testinä, jossa pyritään yhdistämään konkreettiset välineet luoviin toimintatapoihin, kehittämään tilanteenmukaisia ja soveltavia ratkaisuja määrätyn edun, jopa epäsuhtaisen sellaisen, saavuttamiseksi. Ukrainaan kohdistuneen sotilaallisen voiman käytön rinnalla vaikuttamiskeinoina ovat olleet muun muassa energiapolitiikkaan liittyneet painostustoimet, vastasanktiot, Lännen yhtenäisyyteen kohdistuneet diplomaattiset toimenpiteet, sekä kyber- ja informaatio-operaatiot EU:n ja Yhdysvaltojen horjuttamiseksi. Ne ovatkin nähtävissä epäsuorien toimien strategiana uhkien vähentämiseksi tai epäsuotuisten tulosten estämiseksi.

Tutkija arvioi Venäjän sotatoimien valmisteluiden onnistumista, hyökkäyksen alkuvaihetta ja kulutusotaan päätymistä. Hän myös pohtii Venäjän epäonnistumisen syitä.

Juha Kukkolan teos *Oveluuden lupaus* palkittiin vuoden 2022 parhaana teoksena Kenraali Hannes Ignatiuksen Kadettisäätiön toimesta.

Vasara, Antti: *Theory of Reflexive Control. Origins, Evolution and Application in the Framework of Contemporary Russian Military Strategy.* Finnish Defence Studies 22. National Defence University, Tampere 2020. 90 tekstisivua ml. lähdeluettelo.

Teos on ladattavissa osoitteesta:

www.urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3126-4

Everstiluutnantti, silloinen majuri Antti Vasara tutki jo yleisesikuntaupseerikurssin diplomityössään refleksiivistä kontrollia, eli Neuvostoliitossa ja Venäjällä kehitettyä teoriaa, jonka avulla voidaan mallintaa päätöksentekoon vaikuttamista. Tutkimus *Refleksiivisen kontrollin mallit ja vastustajan päätöksentekoon vaikuttaminen Venäjän sotaharjoituksissa 2010-luvulla* (2019) lähestyi aihetta otsikkonsa mukaisesti kahden sotaharjoituksen kautta. Vasaran diplomityön empiirisessä osiossa tätä mallia hyödynnettiin Venäjän Zapad-2013 ja Zapad-2017 -harjoitusten analysoimisessa.

Tutkimukseen perehtyminen avaa portin Venäjän johdon ja Pääesikunnan sotilasstrategiseen ajatteluun ja myös käytännön toimintaan. Tutkimuksen kohteena ei ollut yksinomaan venäläinen informaatiopsykologinen sodankäynti. Refleksiivisen kontrollin teoria huomioi kaikki vaikutusmenetelmät kokonaisvaltaisesti. Siten refleksiivisen kontrollin malli selittää osaltaan syitä, miksi Venäjän armeija on iskenyt Ukrainassa ei-sotilaallisilta vaikuttaviin kohteisiin.

Nyt esiteltävä teos on laadittu edellä mainitun diplomityön pohjalta, keskittyen itse teoriaan. Jos lukija tämän esittelyn luettuaan kiinnostuu teoriasta, mutta kokee englanninkielen taitonsa muodostavan esteen, kannattaa siinä tapauksessa ladata Vasaran diplomityö MPKK Doria -palvelusta ja tutustua kolmanteen ja neljäljanteen lukuun suomeksi. Jos taas englanninkieli maistuu, on hyvä lukea tämä esiteltävä versio ajatuksella, koska samalla tulee kartuttaneeksi aiheeseen liittyvää terminologiaa sanavarastoonsa. Ja samalla syntyy jälleen ymmärrys jälleen yhdestä Venäjä-osaamiseen liittyvästä aihealueesta, josta voi vaihtaa ajatuksia vaikkapa liittolaisten kanssa, kun heitä säännöllisissä yhteisharjoituksissa, kurseilla ja konferensseissa kohtaa.

Aiheen käsittely alkaa johdannon jälkeen kakkosluvussa varsin pitkällä johdatuksella mallin teoreettisiin perusteisiin ja kehityshistoriana. Tämäkin teksti todistaa hyvin sen puolesta, että usealla elämänsäalueella nyky-Venäjä edelleenkin toimii, arvostaa ja jatkaa Neuvostoliiton perintöä. Sekä perinteisemmän sotataidon että informaatiopsykologisen vaikuttamisen neuvostotausta elää, vaikuttaa ja voi hyvin Putinin diktatuurissa.

Refleksiivisen kontrollin teorian kehitys alkoi Neuvostoliitossa niin sanotun kybernetiikan tutkimuksen myötä. Kybernetiikka on erilaisten itseohjautuvien ja automaattisten järjestelmien säätö- ja viestintätapahtumia tutkiva tiede. Termi kybernetiikka juontuu muinaiskreikan sanasta "ohjata". Kybernetiikkaa on sovellettu laaja-alaisesti, muun muassa biologisiin järjestelmiin ja erilaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden ja toimintojen mallintamiseen.

Neuvostoliittolaisesta kybernetiikasta löytyy kytkeitä Suomeen. Kybernetiikan huomattavin teoreetikko 1960-luvun Neuvostoliitossa oli suomalaistaustainen insinööriamiraali Axel Berg. Hänen isovanhempansa asuivat Viipurissa, mutta kun isä palveli Venäjän keisarikunnan armeijassa, ja äiti oli syntymänsä italialainen, alkoi etäännyminen suomalaisista juurista.

Neuvostoliittolaisen matemaatikko Vladimir Lefebren johdolla alettiin 1960-luvulla kehittää refleksiivisiä yhtälöitä, joiden avulla kyettiin matemaattisesti mallintamaan vastustajan päätöksenteon vaihtoehtoja. Tätä kehitystä jatkettiin Neuvostoliitossa sekä sotilas- että siviilipuolella, ja huolimatta Neuvostoliiton hajoamisesta, refleksiivistä kontrollia ei ole unohdettu, vaan sen kehittämistä on jatkettu 2010-luvulle asti.

Tieteelliseen sosialismiin liittyi yleisimminkin matematiikan ja laskennan käyttö. Taustalla oli dialektinen materialismi, jonka mukaan yhteiskunnallinen kehitys noudattaa loogista kaavaa. Sodankäynnissä kehitettiin voiton kaavaa, jolla tarkoitettiin tarkkoihin voimasuhdelaskelmiin perustuvaa voiton laskelmointia.

Neuvostoliitossa ymmärrettiin jo 1920-luvulla sodankäynnin olevan pohjimmiltaan vastustajan mieleen ja päätöksentekoon vaikuttamista. Marxilais-leniniläisen sotateorian mukaan erityisesti moraalispoliittisella sekä psykologisella valmistautumisella oli suuri merkitys, kun valmistauduttiin sotilaallisen voiman käyttöön. Selustan (koririntaman) ja rintaman tuli olla henkisesti yhtenäinen. Saman logiikan mukaisesti oli perusteltua myös hyökätä moraalispoliittisin ja psykologisin asein vastustajan yhtenäisyyttä vastaan.

Päätöksentekoon vaikuttamisen teoriapohjaa ryhdyttiin tieteellisesti tutkimaan 1960-luvulla ja mallien kehittäminen tapahtui vaiheittain reilun kahden vuosikymmenen kuluessa. Neuvostoliitossa ymmärrettiin, ettei päätöksentekoon vaikuttaminen on sekä nopeus- että kestävyyslaji. Refleksiivisen kontrollin teoria sisältää lyhyen aikavälin toiminnan lisäksi myös pitkän aikavälin vaikuttamista. Neuvostoliiton hajottua ja kommunismin luhistuttua ei refleksiivisen kontrollin teoriaa kuitenkaan hylätty, vaan sitä kehitettiin edelleen.

Refleksiivinen kontrolli perustuu ajatukseen kilpailevien, vastakkaisten järjestelmien pyrkimyksestä muuttaa toisen ajattelua ja saada toinen muuttamaan ajatteluaan ja toimintaansa ja tekemään toisenlaisia päätöksiä, kuin mitä ilman tätä vaikuttamista olisi tehnyt.

Reflektio-sanalla tarkoitetaan sitä, että luonnollisen (objektiivisen) totuuden lisäksi ihmisen mielessä on kuva, heijastus tästä totuudesta. Todellisen totuuden ja mielikuvan välillä on väistämättä eroa. Ja tähän mielikuvaan pyritään siis vaikuttamaan.

Tämä on juurisyy siihen ristiriitaan, mikä meidän mieliimme muodostui me esimerkiksi vuonna 2014. Suomalaisen median tietojen perusteella pystyimme päättelemään objektiiviseksi totuudeksi, että Krimin miehittäneet tunnuksettomat sotilaat olivat venäläisiä sotilaita. Ja Sergei Lavrov, Venäjän ulkoministeri, vakuutti televisiossa, että Venäjällä ei ole mitään tekemistä Krimin tapahtumien kanssa, että siellä ei ollut venäläisiä sotilaita. Lavrov pyrki luomaan länsimaiden päättäjissä ja kansalaisissa mielikuvan, reflektion, vaihtoehtoisen totuuden siitä, että venäläiset eivät olleet kyseessä. Ja tässä oli tavoitteena aiheuttaa epäselvyyttä, sumua, päättäjien mielissä, jotta länsimainen yhteisö ei toimisi, tai ainakin voitettaisiin aikaa, jotta miehittäminen pystytään loppuunsaattamaan ilman länsimaiden puutumista. Ja että kun objektiivinen totuus selviää, on jo myöhäistä enää tehdä mitään.

Tähän samaan ajatukseen perustuu venäläinen *uuden sukupolven sodankäynnin* teoria, joka länsimaissa on sanoitettu hybridisodankäynniksi. Luodaan epäselvä kuva epäsymmetrisiä keinoja käyttäen, jolloin toiminnan kohteena oleva maa ei epäselvän tilannekuvan perusteella uskalla tehdä tarvittavia päätöksiä.

Teoria sisältää kahdentyyppisten menetelmien käytön. Konstruktiviset eli luovat menetelmät liittyvät informaatioulottuvuuteen ja kognitioon. Vastustajalle lähetetään valikoitua informaatiota tarkoin suunniteltuja reittejä. Kyse on informaatiopsykologisesta kamppailusta. Tuhoavilla menetelmillä pyritään häiritsemään päätöksentekoa sekä ei-kineettisillä että kineettisillä keinoilla. Menetelminä voivat olla esimerkiksi kyberiskut, elektroninen vaikuttaminen, sähkön tuotanto- ja jakelujärjestelmään vaikuttaminen, internetin toiminnan häiritseminen ja äärimmillään johtamispaikkojen tuhoaminen ja johtajien kaappaaminen tai eliminoiminen.

Konstruktivisina eli luovina keinoina Vasara mainitsee muun muassa painostamisen, uhkailun, joukkojen siirrot, väärän tilannekuvan syöttämisen vastustajalle, omista tavoitteista levitetty harhauttavat tiedot, omista toimintamenetelmistä vuodetut väärät tiedot ja omien joukkojen harhauttavan käytön. Luovien keinojen käyttö on aikajänteeltään tavallisesti pitempiäaikaista toimintaa.

Tuhoavat keinot sopivat erityisesti kiivastempoisessa taistelussa käytettäväksi. Ukrainan sodassa olemme joutuneet uutisista seuraamaan, miten Venäjän joukot ovat iskeneet ohjuksilla tai täsmäpommeilla televisiotorneihin, lentopommituksia ja ohjusiskuja on tehty esikuntiin ja kasarmeihin, tykistöllä ja raketinheittimistöllä on tulitettu kaasun- ja sähkönjakelujärjestelmän kohteita ja erikoisjoukot ovat kaapanneet yhteistoiminnasta kieläytyneitä pormestareita. Tiedotusvälineissä on esitetty tietoja, että Ukrainan presidentin eliminoimiseksi olisi lähetetty kaksi erikoisryhmää ja että hän olisi selvinnyt kolmesta salamurhayrityksestä. Ukrainalaiset ovat löytäneet etukäteen ennen sotaa maastoon asennettuja elektronisen häirinnän laitteita. Osaan venäläisjoukkojen piirittämistä joukoista on ollut vaikea saada minkäänlaista yhteyttä, mikä viittaa matkapuhelinverkon ja internetin toiminnan estämiseen. Näillä kaikilla keinoilla on pyritty vaikeuttamaan Ukrainan hallinnon ja asevoimien johtamista sekä kansan luottamusta johtoon.

Vasaran teoksen esittelemä malli selittää erittäin paljon kaikkea sitä, mitä lukija löytää tällä lukulistalla esitellyistä muista teoksista. Konkreettisia esimerkkejä ihmisten ajatuksiin ja päätöksentekoon vaikuttamista ei vain länsimaissa, vaan erityisesti Venäjällä. Suurin osa keinoista on konstruktivistisia, rakentavia, jolloin taistelu mielistä voitetaan ”pehmein keinoin”. Tuhoavien, destruktiivisten keinojen käyttö voi näyttäytyä suomalaisen journalistin luonnemurhaoperaationa, venäläisen lehtimiehen salamurhana tai vaikkapa matkapuhelinmaston tuhoamisena.

